

TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS

FORUM. SELEC
WILL BE PUBLI
CONFEE
PROCEEDINGS

ФОРУМ СОСТОИТ ИЗ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИХ КОНФЕРЕНЦИЙ, МАСТЕР-КЛАССОВ И ЛИТЕРАТУРНЫХ ВЫСТАВОК И ПРЕДСТАВЛЯЕТ КРУПНУЮ ПЛОЩАДКУ ДЛЯ ОБМЕНА НАУЧНЫМ И ПРАКТИЧЕСКИМ ОПЫТОМ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СФЕРЕ МЕЖДУ НАЦИОНАЛЬНЫМИ И ОТЕЧЕСТВЕННЫМИ СПЕЦИАЛИСТАМИ

II КОНФЕРЕНЦИЯ, ТРАНСФОРМАЦИОННОЕ
ЖАРАЁНИДА МОЛИА ТИЗМИ ВА
БУГАЛТЕРИЯ ХИСОБИ
АРХИТЕКТУРАСИНИ ТАКОМИЛТАШ
МАСАЛАЛАРИ

1ST TSUE DEVELOPMENT
STRATEGY FORUM

RAQAMLI IQTISODIYOT VA AXBOROT TEKNOLOGIYALARI

2022

ELEKTRON ILMIY JURNALI / MAXSUS SON

ORGANIZING THE 1ST TSUE DEVELOPMENT STRATEGY FORUM TO ANALYZE NATIONAL ECONOMIC TRENDS. THE AIM OF THE FORUM IS TO PROVIDE A PLATFORM FOR THE EXCHANGE OF IDEAS AND EXPERTISE ON VARIOUS ISSUES RELATED TO THE CURRENT TRENDS IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY.

20-21

ОКТАБРЬ
I ФОРУМ СТРАТЕГИИ
РАЗВИТИЯ

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ВА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ DIGITAL ECONOMY AND INFORMATION TECHNOLOGY

Илмий электрон журнал | Scientific electronic journal

МУАССИС | FOUNDER

Тошкент давлат иқтисодиёт университети
Tashkent State University of Economics

ТАҲРИР КЕНГАШИ РАИСИ | CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD

Шарипов Конгратбой Аvezимбетович – т.ф.д., профессор
Sharipov Kongratboy Avezimbetovich – doctor of technical sciences, professor

БОШ МУҲАРРИР | EDITOR-IN-CHIEF

Абдуллаев Мунис Курбонович – и.ф.ф.д. (PhD), доцент
Abdullayev Munis Kurbonovich – PhD, docent

БОШ МУҲАРРИР ЎРИНБОСАРИ | DEPUTY CHIEF EDITOR

Вафоев Бобуржон Расулович – и.ф.н., доцент
Vafoev Boburjon Rasulovich – PhD, docent

МАСЪУЛ КОТИБ | EXECUTIVE SECRETARY

Л.А. Аблазов | Ablazov L.A.

БЕБ-АДМИНИСТРАТОР | WEBMASTERS:

Н.Я. Нурсайдов, А.Ш. Махмудов | Nursaidov N.Ya., Makhmudov A.Sh.

ТАҲРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ | EDITORIAL BOARD

С.С. Гулямов – и.ф.д., академик.

Б.А. Бегалов – и.ф.д., профессор.

М.П. Эшов – и.ф.д., профессор.

О.Қ. Абдурахмонов – и.ф.д., доцент.

К.Б. Ахмеджанов – и.ф.д., профессор.

И.М. Алимардонов – и.ф.д., доцент.

Р.Салиходжаев – и.ф.ф.д. (PhD).

Проф. Холназар Амонов (Чехия).

Проф. Ҳамид Эргашев (Англия).

Проф. Карина Татек Банетти (Чехия).

Проф. Одиложон Абдураззаков
(Германия).

Проф. Эко Шри Маргианти (Индонезия).

Проф. Дмитрий Назаров (Россия).

Проф. Н.М. Сурнина (Россия).

Проф. Марк Розенбаум (АҚШ).

PhD. Абдул-Рашид (Афғонистон).

PhD. Аҳмед Мохамед Азиз Исмоил (Миср)

PhD. Бекзод Саидов – (АҚШ).

А.А. Исмаилов – и.ф.д., профессор.

И.Е. Жуковская – и.ф.д. (DSc), профессор.

Т.С.Кучкоров – и.ф.д. (DSc), профессор.

Р.А. Дадабаева – и.ф.н., доцент.

Ш.И. Хашимходжаев – и.ф.н., доцент.

А.А. Абидов – т.ф.н., доцент.

И.М. Абдуллаева – и.ф.н., доцент.

Н.Б. Абдусаломова – и.ф.д. (DSc),
профессор.

Р.Х. Насимов – т.ф.н., доцент.

А.Б. Бобожонов – и.ф.ф.д. (PhD).

С.О. Хомидов – и.ф.ф.д. (PhD).

Ш.С. Егамбердиев – и.ф.ф.д. (PhD).

MUNDARIJA:

Азларова Азиза Ахроровна ЎЗБЕКИСТОНДА ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖАРАЁНИДА БАНК ТИЗИМИ АРХИТЕКТУРАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	4
Абидов Абдужаббор Абдухамидович, Мирзаахмедов Дилмурод Мирадилович АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ УГРОЗ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	8
Абдуллаев Мунис Курбанович, Зарипов Баҳодир Бобомурод ўғли ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚЎЛЛАШНИНГ ИЛФОР ХОРИЖИЙ ТАЖРИБАЛАРИ	13
Мансуров Мансур Алишерович ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ҒАЗНА ИЖРОСИНИ АВТОМАТЛАШТИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	19
Яхшиева Мавлуда Турсуновна ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ И КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ	25
То‘рабеков Farhod Sanaqulovich, Shofiddinova Zulfizar Ixtiyor qizi TA'LIMDA RAQAMLI (DIGITAL) TECHNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI	30
Абдурашидова Марина Сагатовна РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ДАВРИДА ОЛИЙ МАЪЛУМОТ	34
Nabiyeva Feruza Odilovna, Abdullayev Munis Qurbonovich ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR: O'ZBEKISTON MISOLIDA	41
Homidov Hamdam Hasan o'g'li, Ablazov Lazizbek Abdiquosimovich QISHLOQ XO'JALIGI SAMARADORLIGINI STATISTIK TAHLIL QILISHDA SUN'IY INTELLEKT TECHNOLOGIYALARINI JORIY ETISHDAGI HARAKATLAR	50
Karimova Shirin Zoxidovna JAHON IQTISODIYOTIDA ELEKTRON TIJORATNING AHAMIYATI	55
Мирзакаримова Мухаббатхон Махмуд қизи СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ОРҚАЛИ МАСАФОВИЙ ТАЪЛИМНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	60

Boboqulov Abror Abdug'ani o'g'li PROSPECTS OF IMPLEMENTATION OF "ARTIFICIAL INTELLECT" IN UZBEKISTAN	66
Абдуллаев Ҳабибулло Асадулла ўғли РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА САНОАТЛАШТИРИШ - МИНТАҚА САНОАТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМИ СИФАТИДА	71
Rajabov Doniyor Dilshod o'g'li BOSHQARUV HISOBIDA BIZNES JARAYONLARINI AVTOMATLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH	75
Файзиева Муяссарзода Ханчаровна ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИЛИШИГА ЎЗБЕКИСТОН Э-ҲУКУМАТИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ТАЪСИРИ	81
Hamidov Sardor Rahmonovich TRANSFORMATION OF THE BANKING SECTOR IN THE CONDITIONS DIGITALIZATION OF THE WORLD ECONOMY	89
Boltayeva Dilafza Jumaqulovna IS-LM-BP MODELINING MOHIYATI, ASOSIY XUSUSIYATLARI VA MEZONLARI	94

Bundan tashqari, hosilni kuzatish paytida fermerlar endi dalalarni aylanib o'tish uchun yonilg'i sarflashlari kerak emas. Maxsus dasturiy ta'minot va yuqori aniqlikdagi kesish tasvirlari yordamida sun'iy intellekt yordamida vaziyatni qisqa vaqt ichida tahlil qilish mumkin bo'ladi.

O'zbekistonda qishloq xo'jaligida avtonom boshqariladigan tizimlarning joriy etilishi ishlab chiqarish va yerlarni parvarish qilish samaradorligini yangi darajaga ko'tarishga imkon beradi, unga qo'shilgan yangi texnologiyalar qishloq xo'jaligida band bo'lgan inson kapitali

sifatiga talablarni tubdan o'zgartiradi. Yaqin kelajakda fermerlarga nafaqat agronomiya va chorvachilik, balki IT va biotexnologiya sohasidagi bilimlar ham kerak bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, so'nggi yillarda o'zi uchar qurilmalarning qo'llanish sohasi oddiy bolalar o'yinchog'idan tortib, bir necha kilogramm yukni ko'tara oladigan avtomatlashtirilgan yuk tashuvchi dronlarga yildan yilga doimiy o'smoqda. O'zbekistonda esa bu soha rivojlanishi uchun turli xorij kompaniyalarini bilan hamkorliklar o'rnatilib bormoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. <https://www.youtube.com/watch?v=O1KpNxbQGFQ&t=65s>
2. <https://www.youtube.com/channel/UCCK7d2AU1CwScZdzhgGINw/videos>
3. Источник: <https://russiandrone.ru/publications/kak-rabotayut-drony-i-cto-predstavlyaet-iz-sebya-tekhnologiya-dronov/>
4. Василин Н.Я. Беспилотные летательные аппараты. – Минск: Попурри, 2017. – 272 бет. (Б. 5–7, 98–105).
5. Василин Н.Я. Беспилотные летательные аппараты. – Минск: Попурри, 2017. – 272 с.
6. Кучкарова Д.Ф., Хаитов Б.У. Современные системы ведения сельского хозяйства // Молодой ученый. 2015. – № 12. – С. 222–223.
7. Schultz T. W. Agriculture In An Unstable Economy, 1st. / T. Schultz. – Mcgraw-Hill Book Company, Inc.; New York And London, 2015. – 320 p.
8. Кучкарова Д.Ф., Хаитов Б.У. Современные системы ведения сельского хозяйства // Молодой ученый. – 2015. – № 12. – Б. 222–223.
9. Источник: <https://russiandrone.ru/publications/kak-rabotayut-drony-i-cto-predstavlyaet-iz-sebya-tekhnologiya-dronov/>
10. Кучкарова Д.Ф., Хаитов Б.У. Современные системы ведения сельского хозяйства // Молодой ученый. – 2015. – № 12. – Б. 222–223.

JAHON IQTISODIYOTIDA ELEKTRON TIJORAT AHAMIYATI

Karimova Shirin Zoxidovna,

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari kafedrasida assistenti

Annotatsiya

E-tijorat bu elektron tijoratni anglatadi va elektron vosita orqali tovarlar va xizmatlar savdosiga tegishli bo'lgan B2B, B2C, C2C va shunga o'xshash imkoniyatlar iste'molchilarning afzalliklari va iste'mol bozorlariga kelajakdagi muammolar uchun elektron infratuzilmani rivojlantirishga yordam beradi. Elektron tijorat biznesda o'z inqilobini shakllantirdi, internet (NET) bilan raqobat shaklini o'zgartirdi, kompyuter aloqa tarmog'i iste'molchilar va biznes uchun elektron tijorat bozorini yaratdi. Internet va internetga asoslangan texnologiyalarning rivojlanishi bilan an'anaviy bozorlar va global elektron bozor o'rtasidagi farqlar, masalan, biznes kapitali hajmi va boshqalar asta-sekin torayib bormoqda. Kompyuterning arzonligi va internetdan foydalanishning ortib borayotgani buning sabablaridan biridir.

Kalit so'zlar

B2B, B2C, C2C, E-tijorat, Amazon, eBay, Xalqaro savdo va sanoat ko'rgazmalari, internet texnologiyasi.

Kirish. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy sharoitida biznes samaradorligini oshirish uchun tadbirkorlik faoliyatining innovatsion tarkibiy qismini rag'batlantirish vazifalariga alohida o'rin beriladi. Ko'pgina davlatlarda biznes yuritishning an'anaviy usullari xalqaro biznesning rivojlanish tendensiyalariga to'liq mos kelmaydi. Biznes yuritishning zamonaviy usullaridan biri bu elektron tijoratdir. Elektron tijorat dunyoni axborot jamiyatiga aylantirish, biznes tushunchasini oddiy tranzaksion yondashuvdan kengroq va murakkabroq firmalararo hamkorlik konsepsiyasigacha kengaytirishning tezkor vositasi sifatida foydalaniladi. Bozorning globallashuvi, milliy iqtisodiyotlarning o'zaro bog'liqligining kuchayishi fonida elektron tijoratdan foydalanish muhim, ammo murakkab va qiyin hodisa bo'lib qolmoqda. Uning hal qiluvchi omillari haqida kam narsa ma'lum. Biznes muhitida elektron tijorat nafaqat yirik tashkilotlarda, balki kichik va o'rta korxonalarda ham sezilarli yutuqlarga erishdi.

Elektron tijorat (elektron tijorat) – bu tovarlar va xizmatlarni sotib olish hamda sotish yoki pul mablag'lari yoki ma'lumotlarni elektron tarmoq, birinchi navbatda, internet orqali uzatish. Ushbu biznes operatsiyalari biznesdan biznesga (B2B), biznesdan iste'molga (B2C), iste'molchidan iste'molchiga yoki iste'molchidan biznesga sifatida amalga oshiriladi. Elektron tijorat va elektron biznes atamaları ko'pincha bir-birining o'rnida ishlatiladi. E-tail atamasi ba'zan onlayn chakana savdoni tashkil etuvchi tranzaksiya jarayonlariga nisbatan ham qo'llanadi. Adabiyotlar tahlili va metodlar. Maqolada dunyodagi eng yirik elektron tijorat bozori ishtirokchilarini ko'rib chiqish jarayonida "Amazon", "eBay" va "Alibaba" imkoniyatlari yangi bozorlarga yanada kengaymoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda ko'plab yangi o'yinchilar segmentga juda tez sur'atlar bilan kirib kelmoqda, bu esa ushbu bozorning yuqori salohiyatidan dalolat berishini ko'rib chiqdik (Möller 2022).

Shuningdek, bugungi kunda mamlakat elektron tijorat bozorini rag'batlantirishning asosiy choralarini tahlil qildik. Bulardan qonun normalarini takomillashtirish maqsadida bir qator me'yoriy-huquqiy hujjatlarga o'zgartirishlar kiritish, bu esa foydalanuvchilarga internet orqali elektron qurilmalardan foydalangan holda tovarlarga buyurtma berishdan qo'rqmaslik va shaxsiy ma'lumotlar oshkor etilmasligiga ishonch

hosil qilish imkonini berishi masalasi yoritildi (F Fernandez-Bonilla 2022).

Natijalar. So'nggi bir necha yil ichida internet texnologiyasining paydo bo'lishi bilan elektron tijorat juda katta ahamiyatga ega bo'ldi. Axborot texnologiyalari va internetning faol rivojlanishi biznesni rivojlantirish uchun yangi shart-sharoitlarni yaratmoqda. Ko'pgina mamlakatlarda elektron tijoratni qabul qilish darajasi hali ham iqtisodiyotning kichik bir qismi bo'lsa-da, ko'pchilik elektron tijoratdan foydalanishni xarajatlarni kamaytirish va samaradorlikni oshirishning mumkin bo'lgan vositasi sifatida ko'radi. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi jahon iqtisodiyotida yangi axborot texnologiyalarining paydo bo'lishi va rivojlanishi munosabati bilan faoliyatning yangi turi – elektron tijorat jadal sur'atlar bilan rivojlanayotgani bilan izohlanadi. Umuman olganda, «elektron tijorat» toifasi barcha moliyaviy va elektron operatsiyalar zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda amalga oshiriladigan iqtisodiy faoliyat sohasini anglatadi. «Elektron tijorat» tushunchasi «elektron biznes» tushunchasi bilan chambarchas bog'liq va uning tarkibiy qismi hisoblanadi. Elektron biznes iqtisodiy kategoriya sifatida daromad olish maqsadida global axborot va telekommunikatsiya tarmoqlari yordamida tadbirkorlik faoliyatini nazarda tutadi. Elektron tijorat va elektron biznes o'rtasidagi asosiy farq shundaki, elektron tijorat bitimlar shaklidir, elektron biznes esa korxonaning biznes jarayonlarini o'zgartirishga qaratilgan asosiy biznes faoliyatidir.

Elektron tijorat tadbirkorlikning «an'anaviy» shakllarini sezilarli darajada o'zgartirishni o'z ichiga oladi. Axborot va internet texnologiyalari yangi ichki biznes madaniyatini shakllantiradi, biznes modeli va strategiyasini o'zgaruvchan biznes sharoitlari va yangi imkoniyatlarga tezda moslash qobiliyati tez o'zgaruvchan internet iqtisodiyotida korxonaga muvaffaqiyatining asosiy omillari hisoblanadi. Bozor iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida innovatsion tovar va xizmatlarni ichki hamda jahon elektron tijorat bozorlariga olib chiqish zarur.

Muhokama. So'nggi yigirma yil ichida "Amazon" va "eBay" kabi elektron tijorat platformalaridan keng foydalanish onlayn chakana savdoning sezilarli o'sishiga yordam berdi. AQSh aholini ro'yxatga olish byurosi ma'lumotlariga ko'ra, 2011-yilda elektron tijorat umumiy chakana savdoning 5 foizini tashkil etdi. 2020-yilga kelib,

COVID-19 pandemiyasi boshlanishi bilan u chakana savdoning 16% dan ortig'iga ko'tarildi. Elektron tijorat internetdan quvvatlanadi. Mijozlar o'z qurilmalari orqali mahsulot yoki xizmatlarni ko'rib chiqish va buyurtma berish uchun onlayn-do'konga kirishadi.

Buyurtma berilganda, mijozning veb-brauzeri elektron tijorat veb-saytini joylashtiradigan server bilan oldinga va orqaga bog'lanadi. Buyurtmaga tegishli ma'lumotlar buyurtma menejeri deb nomlanuvchi markaziy kompyuterga uzatiladi. Keyin u inventar darajalarini boshqaradigan ma'lumotlar bazalariga yo'naltiriladi; "PayPal" kabi ilovalardan foydalangan holda to'lov ma'lumotlarini boshqaradigan savdo tizimi va bank kompyuteri. Nihoyat, u buyurtma menejeriga qaytib keladi. Bu buyurtmani qayta ishlash uchun do'kon inventarlari va mijozlar mablag'lari etarli ekaniga ishonch hosil qilishdir.

Buyurtma tasdiqlangandan so'ng buyurtma menejeri do'kon veb-serverini xabardor qiladi. U mijozga buyurtma muvaffaqiyatli bajarilgani haqida xabar beradi. Keyin buyurtma menejeri buyurtma ma'lumotlarini omborga yoki bajarish bo'limiga yuboradi va mahsulot yoki xizmatni mijozga jo'natish mumkinligini bildiradi. Bu vaqtda mijozga moddiy yoki raqamli mahsulotlar yuborilishi yoki xizmatga kirish huquqi berilishi mumkin.

Professional kompaniyalar tomonidan elektron tijorat veb-saytlarini ishlab chiqish kompaniya rivojlanishi uchun eng qulay yo'l bo'lib, u onlayn tranzaksiya va sotishning keng ko'lamini ta'minlaydi. Odatda ma'lumot qidirish va olish uchun ishlatiladigan oddiy veb-saytdan qat'i nazar, elektron tijorat veb-sayti xizmatlari foydalanuvchiga jismoniy bozorga chiqmasdan tovarlar va xizmatlarni sotib olish imkonini beradi. Shu sababli, to'g'ri elektron tijorat veb-saytini ishlab chiqish kompaniyaning mijozlar tomonidan talab qilinadigan muhim shartidir. Tahlil qilinishi kerak bo'lgan eng muhim omillar – bu kompaniyaning imkoniyatlari, ijodkorligi va ixtisosligi hamda uni vaqti-vaqti bilan ko'rib chiqish biznesni rivojlantirish uchun yaxshiroq variantlarni tanlashga yordam beradi.

Elektron tijoratni rivojlantirish firmalarini tanlashga qaror qilishdan oldin tekshirilishi kerak bo'lgan ba'zi fikrlar quyidagilardir:

Xodimlarning mavjudligi. Kompaniya yuqori malakali, tajribali va yetarlicha professional

bo'lishi kerak. Loyihangizni to'g'ri boshqarish uchun ular bilan birga mavjud bo'lgan xodimlar soni aniq belgilangan bo'lishi kerak. Sizning so'rovlarinigiz va muammolarinigizni hal qilish uchun kompaniyangizga bir nechta hisob menejeri tayinlangan bo'lishi kerak.

Chuqur bilim. Umumiy veb-ishlab chiqish yoki elektron tijorat veb-ishlab chiqish bo'lsin, veb-sayt yoki portalni loyihalash va ishlab chiqish uchun mas'ul bo'lgan guruh foydalanuvchilarga qulay veb-sayt yaratish uchun tarmoq, eng so'nggi texnologiyalar, dasturlash, dasturiy ta'minotni ishlab chiqish kerak.

Mas'uliyatlilik darajasi. Sog'lom va malakali ishchilarga ega bo'lishdan tashqari, kompaniya mijozning talablarini hisobga olgan holda mijozning javobgarligini o'z zimmasiga olish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Shuning uchun avvalgi mijozlar tomonidan uning ishonchliligini tekshirish muhimdir.

Mahsulot yetkazib berish. O'z mijozlari bilan uzoq munosabatlarni saqlab qolish va ularni har doim xursand qilish uchun mahsulotlarni to'g'ri va o'z vaqtida yetkazib berish kerak. Shuning uchun kompaniyaning o'z vaqtida va aniqligini tekshirish kerak.

Bozorda elektron tijoratni rivojlantirish kompaniyalari doirasini muhokama qilishdan oldin nima uchun elektron tijorat veb-saytini yaratish muhimligini tushunib olaylik, chunki u elektron tijoratni rivojlantirish kompaniyalarining talabi va ehtiyojlariga to'g'ridan-to'g'ri mutanosibdir.

Nima uchun elektron tijorat biznesingiz uchun muhim?

Elektron tijorat biznesi odamlar uchun an'anaviy biznes uslubini amalga oshirishdan ko'ra kelajakda muvaffaqiyatni sug'urtalash uchun yaxshiroq biznes dunyosini qurish uchun mavjud bo'lgan eng yaxshi usuldir. Har qanday tadbirkor uchun elektron tijorat biznesiga ega bo'lish ularning biznesi uchun qo'shimcha afzallikdir. Elektron tijorat biznesining ahamiyati uchun bir nechta omillarni keltirishimiz mumkin:

Qulaylik. Ba'zida savol tug'iladi, nima uchun siz onlayn xarid qilish uchun elektron tijorat veb-saytidan foydalanasiz? Bu savolga eng aniq javob – bu qulaylik. Bir kishi istalgan vaqtda uyda o'tirgan holda xarid qilishi, mahsulot sotib olishi va sotishi mumkin.

Uzluksiz xizmat. Elektron tijorat bizga kecha-yu kunduz xizmatlarni taqdim etadi, hatto

yarim tunda ham. Shunday qilib, mijozlar tun davomida biror narsaga muhtoj bo'lsa, jismoniy bozorga borishni talab qilmaydi. Bu odatda ish jadvali bilan band bo'lgan odamlar uchun eng qulay variant. Shunday qilib, bu sizning mijozingiz uchun 24/7 mavjud bo'lishingizga yordam beradi.

Keng platforma. Elektron tijorat sizning biznesingizga butun mamlakat yoki butun dunyo bo'ylab mijozlarning keng doirasini olib keladi. Shu sababli, biznesingiz uchun geografik to'siqlarni kesib o'tish uchun elektron tijorat platformasini tanlash oqilona tanlovdir.

Biznesni rag'batlantirish. Elektron tijorat sizning biznes reklamalaringiz bilan bevosita bog'lanadi, chunki bu raqamli media davri. Biznesni internetda mavjud qilish kompaniyani rivojlantirish uchun juda muhim, masalan, yuqori qulaylik, keng ta'sir ko'rsatish, global mijoz, boshqarish oson va hokazo. Bu kompaniya uchun kuchli va global brend imijini yaratishga yordam beradi.

Kamroq xarajat. Agar tovarlar va xizmatlarning inventarizatsiyasini boshqarish avtomatlashtirilgan jarayon bo'lsa, unda nafaqat xarajatlar, balki xavf ham kamayadi. Bundan tashqari, elektron tijorat biznesiga ega bo'lish jismoniy do'konga qaraganda ancha tejamkor, chunki bu sizning ijara, elektr energiyasi va boshqalar kabi qo'shimcha xarajatlaringizni tejaydi.

Osonsozlash. Elektrontijoratbiznesinitashkil etish narxi jismoniy do'konni tashkil qilish bilan solishtirganda juda past. Bundan tashqari, elektron tijorat marketing saytini litsenziyalash va ruxsat berish jismoniy do'konga qaraganda ancha oson. Iqtisodiyot. Elektron tijorat biznesida infratuzilma yoki sug'urta nuqtayi nazaridan sarmoya yo'qligi sababli mahsulotlar, strategiya va reklamaga ko'proq pul sarflash mumkin. Bu sizning marketing strategiyangizni kuchaytiradi va shu bilan elektron tijorat veb-saytingizdagi trafikni ham oshirishi mumkin.

Mahsulot haqida to'liqroq ma'lumot.

Aksariyat elektron tijorat veb-saytlarida mahsulot namoyishi uchun tasvir va videolar bilan birga o'z mahsulotlari haqida batafsil ma'lumotlar mavjud. Bu mijozga mahsulot va undan foydalanish qulayligi haqida aniq tasavvurga ega bo'lishiga yordam beradi.

Dunyodagi eng yirik elektron tijorat bozori ishtirokchilarini ko'rib chiqaylik:

2021-yilda 26 mamlakatda elektron tijorat xaridorlari o'rtasida o'tkazilgan transchegaraviy so'rov shuni ko'rsatdiki, "Amazon", "eBay" va "Alibaba" transchegaraviy xaridlarning 65 foizini tashkil qilgan. Mamlakatda ba'zi jiddiy farqlar mavjud bo'lib, bu bugungi kunda global elektron tijorat bozori diversifikatsiya qilinayotganidan dalolat beradi. Biroq "Amazon", "eBay" va "Alibaba" imkoniyatlari yangi bozorlarga yanada kengaymoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda ko'plab yangi o'yinchilar segmentga juda tez sur'atlar bilan kirib kelmoqda. Bu esa ushbu bozorning yuqori salohiyatidan dalolat beradi. Yaqinda Hindistonning elektron tijorat giganti Flipkart & Walmart o'rtasidagi kelishuv buni namoyish qilish uchun muhim qadamdir.

"Amazon" bozori 1994-yil 5-iyulda Vashington shtatining Sietl shahrida Jeff Bezos tomonidan asos solingan elektron tijorat bozoridir. Bu dunyodagi eng yirik onlayn-riteylarlardan biri. Sayt dastlab onlayn kutubxona bo'lib, keyin DVD, Blu-ray disklari va kompakt disklarni sotishni boshladi. "Ali-Baba Holding Group Market" elektron tijorat bozorining yana bir namunasi, guruh 1999-yilda Xitoy Xalq Respublikasi Xanchjou shahrida tashkil etilgan. Uning asoschisi Jek Ma "AliBaba.com" nomli onlayn portal yaratdi. Ushbu portal xitoylik ishlab chiqaruvchilar va treyderlarni dunyoning turli mamlakatlaridagi xaridorlar bilan bog'lashga qaratilgan. "Alibaba Holding Group" saytlari Xitoyga yetkazib beriladigan posilkaning 60% dan ortig'ini tashkil qiladi. "Alibaba" birgina Xitoyda kuniga milliondan ortiq pochta paketlarini jo'natgan.

Janubiy va Sharqiy Osiyo mintaqasiga nazar tashlaydigan bo'lsak, elektron tijorat sanoati yaxshi o'sishni qayd etdi. "Amazon", "eBay" Xitoyning elektron tijorat bozoriga kira olmagan bo'lsa-da, rivojlanayotgan Hindiston bozorida muhim o'rinni egallash rejasi tufayli, Yevropada "Amazon" yetakchi platforma hisoblanadi. Germaniya va Buyuk Britaniya, shuningdek, kompaniyaning innovatsiyalarni taqdim etish uchun sinov maydoni vazifasini o'taydi.

Yaqinda paydo bo'lganiga qaramay, elektron tijorat savdoda kvant sakrashini amalga oshirdi, chunki u savdoni juda silliq va oson qildi va insoniyatga ham individual darajada, ham biznes va iqtisodiy darajada ko'p foyda keltirdi. "Zamonaviy hayotga kuchli kirib kelgan eng muhim o'zgaruvchilardan biri bo'lishidan

tashqari, elektron tijorat mamlakatlarning savdo harakatini faollashtiradi va ularning milliy daromadini oshiradi, kichik mikrofirmalarni qo'llab-quvvatlaydi, rentabellik o'sishini ta'minlaydi, bozorning yangi segmentlariga yo'l beradi va xizmat sifatini yaxshilaydi. Firma nuqtayi nazaridan internet va elektron texnologiyalarni samarali qo'llash qobiliyati katta imkoniyat va katta muammoga aylandi. Elektron tijoratning ta'siridan biri raqobatni kuchaytirish va iste'molchilar uchun foyda keltirishdir. Elektron tijorat ikkita muhim rolga ega: birinchidan, ma'lumotni yanada samarali o'tkazuvchisi va yig'uvchisi sifatida, ikkinchidan, tadbirkorlik korxonasida bir marta amalga oshirilgan ko'plab iqtisodiy faoliyatni ushbu faoliyatni amalga oshirish uchun bir-biri bilan raqobatlashadigan tashqi yetkazib beruvchilar amalga oshirishi mumkin bo'lganlar bilan almashtirishning potentsial mexanizmi sifatida. So'nggi yillarda ba'zi olimlar e-tijorat va iqtisodiy o'sish va samaradorlikning o'zaro bog'liqligini o'rganib chiqdilar. Ushbu tadqiqotlarning aksariyati internetdan foydalanish, e-tijorat va samaradorlikning o'zaro bog'liqligini o'rtasida ijobiy bog'liqlik bor degan xulosaga keldi. Bundan tashqari, firmalar darajasidagi tadqiqotlarning aksariyati e-tijorat samaradorlikni oshirishga yordam berishi mumkinligini ko'rsatadi. Bir nechta tadqiqotlar ushbu ijobiy munosabatni tasdiqladi. Elektron tijorat va iqtisodiy o'sishning kiritilishi va rivojlanishiga e'tibor qaratib, elektron tijorat firmalar uchun foydani oshirib, mamlakatlarning rivojlanishiga olib kelganini e'lon qildi. Ularning xulosalari shuni ko'rsatdiki, elektron tijorat kam rivojlangan davlatlar (past rivojlangan mamlakatlar)ning ko'p tomonlama savdo tizimiga integratsiyalashuvida asosiy kuchdir. Liu va boshqalar (2013)

1999-yildan 2002-yilgacha Tayvan ishlab chiqaruvchi firmalaridan olingan noyob panel ma'lumotlar to'plamidan foydalangan holda, elektron tijorat va ilmiy-tadqiqot ishlarining mahsuldorlikka ta'sirini o'rganib chiqdi. Shu bilan birga, ilmiy-tadqiqot ishlari unumdorlikni oshiruvchi ta'sir ko'rsatdi.

Shuningdek, bugungi kunda mamlakat elektron tijorat bozorini rag'batlantirishning asosiy choralari quyidagilardan iborat:

1. Qonun normalarini takomillashtirish maqsadida bir qator me'yoriy-huquqiy hujjatlarga o'zgartirishlar kiritish, bu esa foydalanuvchilarga

internet orqali elektron qurilmalardan foydalangan holda tovarlarga buyurtma berishdan qo'rqmaslik va shaxsiy ma'lumotlar oshkor etilmasligiga ishonch hosil qilish imkonini beradi;

2. Elektron tijorat va biznes sohasida malakali kadrlar tayyorlash;

3. Internet saytlarida xalqaro hamkorlikni kengaytirish;

4. Xalqaro savdo va sanoat ko'rgazmalarida qatnashish;

5. Korxonalar va xaridorlar o'rtasida elektron tijoratni rivojlantirish;

6. Mamlakat tovarlarini tashqi bozorlarga olib chiqish;

7. Elektron tijorat, shu jumladan, logistika bozori (almashinuvlar) uchun mijozlarga xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish. Ya'ni, logistika bozorida mijozga buyurtma, yetkazib berish, to'lash, qaytarish modelini tanlash imkonini beruvchi ko'p kanalli chakana savdo strategiyalarini ishlab chiqish;

8. Nazorat qiluvchi organlarni tashkil etish;

9. Imtiyozli soliq rejimlarini ta'minlash;

10. Mamlakatning jadal rivojlanayotgan hududlarida onlayn-tijorat uchun omborlarni rivojlantirish, bu esa chekka hududlar aholisi hisobidan auditoriyani kengaytirishga yordam beradi.

Elektron tijorat bozorining rag'batlantiruvchi oqilona siyosati tovarlar/xizmatlar sotish bozorini kengaytirishga, mijozlar bilan munosabatlarni rivojlantirishga, mijozlarga xizmat ko'rsatish/so'rovlarni ko'rib chiqish vaqtini qisqartirishga, jahon bozorlariga chiqishga va hokazolarga yordam beradi. Ko'pgina tadqiqotchilarning fikricha, innovatsion internet saytlarini rivojlantirish venchur kapital qo'yimlarini joriy etishni talab qiladi. Davlat-xususiy sheriklik yana bir rag'batlantiruvchi vositaga aylanishi mumkin. Ushbu usullar va vositalar mamlakatda elektron tijoratni muvaffaqiyatli rivojlantirish imkonini beradi. Bizning fikrimizcha, elektron tijorat bozorini rag'batlantirish vositalaridan biri innovatsion va yangi sohalar uchun investitsiya soliq imtiyozini joriy etishdir.

Xulosa. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, elektron tijorat nafaqat an'anaviy tijoratda IT texnologiyalaridan foydalanish, balki internet tijorat tashkiloti uchun operatsion muhit bo'lgan tijorat faoliyatining innovatsion sohasidir. Hozirgi vaqtda elektron tijorat kundalik hayotga

faol kirib bormoqda va yaqin kelajakda biznes aloqalarini tashkil etishning ushbu modeli yanada keng tarqalishi ko'zda tutilgan.

Internet orqali mahsulot va xizmatlarni sotish COVID-19 pandemiyasi davrida yangi

ahamiyat kasb etdi, chunki biznes egalari va iste'molchilarning elektron tijoratni qabul qilishdan boshqa iloji yo'q edi. Bu o'zgarish shu yerda qoladi va kichik biznes egalari uchun onlayn rivojlanish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Rayport J. F., Jaworski B. J. Introduction to e-commerce. – McGraw-Hill Irwin MarketplaceU, 2014.
 2. Kwilinski A. et al. E-Commerce: Concept and legal regulation in modern economic conditions // Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues. – 2019. – T. 22. – C. 1–6.
 3. Петенева А. А. Роль электронной торговли в развитии бизнеса // Синергия наук. – 2016. – №. 6. – С. 86–91.
 4. Cheba K. et al. Impact of external factors on e-commerce market in cities and its implications on environment // Sustainable Cities and Society. – 2021. – T. 72. – C. 103032.
 5. Gupta A. E-Commerce: Role of E-Commerce in today's business // International Journal of Computing and Corporate Research. – 2014. – T. 4. – № 1.
 6. Sadq Z. M., Sabir H. N., Saeed V. S. H. Analyzing the Amazon success strategies // Journal of process management and new technologies. – 2018. – T. 6.
 7. Luo S., Choi T. M. E-commerce supply chains with considerations of cyber-security: Should governments play a role? // Production and Operations Management. – 2022.
- Mainardes E. W., de Souza I. M., Correia R. D. Antecedents and consequents of consumers not adopting e-commerce // Journal of Retailing and Consumer Services. – 2020. – T. 55. – C. 102138.

СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ОРҚАЛИ МАСОФОВИЙ ТАЪЛИМНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Мирзакаримова Мухаббатхон Махмуд қизи,

Тошкент давлат иқтисодиёт университети Рақамли иқтисодиёт ва ахборот технологиялари кафедраси таянч докторанти

Аннотация

Бугунги кунда ёшлар ўртасида таълим самарадорлигини оширишнинг энг замонавий усулларида бири таълим жараёнида инновацион технологиялардан самарали фойдаланишдир. Шу боис олимлар томонидан инновацион технологиялардан фойдаланган ҳолда талабалар учун масофавий таълим тизимини яратиш бўйича турли лойиҳалар ишлаб чиқиш бўйича илмий ишлар олиб борилмоқда. XXI асрда фан ва ахборот-коммуникация технологияларининг ривожланиши таълим тизимининг сезиларли даражада тезлашишига олиб келди. Ушбу мақола янги таълим технологияларини ўрганиш учун муҳим бўлган сунъий интеллект ёрдамида масофавий таълимни қўллаш ва ривожлантириш ҳақида асосий маълумотларни тақдим этишга мўлжалланган.

Калит сўзлар

Масофавий таълим, масофавий таълим тизими, интернет технологиялари, сунъий интеллект, ўқув қўлланмалари, COVID-19.

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ВА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ
DIGITAL ECONOMY AND INFORMATION TECHNOLOGY
Илмий электрон журнал | Scientific electronic journal

Muharrir:
Yaxshiyev H.T.
Musahhah:
Matxo'jayev A.O.
Tehnik muharrir:
Kamilova D.D.

Litsenziya AI: № 2537 08.02.2022 y. Bosishga ruxsat etildi: 18.10.2022.
Qog'oz bichimi: 60x84 1/8. Shartli bosma tabog'i: 12,75.
Adadi: 50 nusxa. № 19/10-2022-sonli buyurtma.

“IMZO PRINT MEDIA GROUP” XK matbaa bo'limida chop etildi.
100050, Toshkent sh., Mirzo Ulug'bek tumani, Mirxosilboy ko'chasi, 55-uy.

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS

+998 71 239-28-94 <http://dgeconomy.tsue.uz/>

 dgeconomy_tdiu@mail.ru, dgeconomy@tsue.uz

 100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi, 49-uy.